

COOPilot

Κατευθυντήριες γραμμές για τη
βελτίωση του συνεταιριστικού
συστήματος σε τοπικό και
ευρωπαϊκό επίπεδο

COOPilot

COOPilot is co-financed by DG
Internal Market, Industry,
Entrepreneurship and SMEs of the
European Commission

Υπόβαθρο του Έργου

Η παρούσα έκθεση αποτελεί μέρος του έργου COOPilot που συγχρηματοδοτείται από τη Γενική Διεύθυνση (ΓΔ) Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (ΜΜΕ) της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το έργο COOPilot είναι ένα έργο διάρκειας ενός έτους με επικεφαλής εταίρο την «Pour la Solidarité» (Βέλγιο) και δέκα ακόμη ευρωπαίους εταίρους. Σκοπός της έκθεσης είναι να προτείνει μια δέσμη συστάσεων για τους ενδιαφερόμενους παράγοντες σχετικά με τη βελτίωση των συνεταιριστικών και επιχειρηματικών δεξιοτήτων στην εκπαίδευση και στην κατάρτιση.

Συνδυάζοντας τρία ακαδημαϊκά ιδρύματα, τέσσερις φορείς κοινωνικής οικονομίας, δύο ευρωπαϊκά δίκτυα και δύο δημόσιους φορείς, ο κύριος στόχος του COOPilot είναι η αποτελεσματική προώθηση του μοντέλου συνεργασίας διαμέσου της εκπαίδευσης και της κατάρτισης σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ). Υλοποιούμενο από τον Απρίλιο του 2017 έως τον Μάρτιο του 2018, το έργο COOPilot επικεντρώνεται στην εξής πρόκληση: την απασχόληση των νέων σε πέντε ευρωπαϊκές χώρες όπως την Βουλγαρία, την Κύπρο, την Ελλάδα, την Ρουμανία και την Σλοβενία. Το COOPilot αποσκοπεί στη μεταφορά δεξιοτήτων από τις πιο προηγμένες χώρες, στον τομέα των συνεταιρισμών (Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία και Ισπανία) προς τα λιγότερο προηγμένα κράτη (Σλοβενία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα και Κύπρος). Η πρωτοτυπία του έργου είναι η συγκέντρωση ακαδημαϊκών εταίρων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, συνεταιρισμών, δημόσιων αρχών και άλλων φορέων της κοινωνικής οικονομίας και δημόσιες αρχές.

Οι τρεις ειδικοί στόχοι του COOPilot είναι:

Στόχος 1: Έρευνα και αξιολόγηση του οικοσυστήματος για τους συνεταιρισμούς και την επιχειρηματικότητα στις χώρες υποδοχής για το πιλοτικό έργο.

Στόχος 2: Μετά την εκπόνηση των εκθέσεων, οι ακαδημαϊκοί και συνεταιριστικοί εταίροι θα δημιουργήσουν μαζί ή θα προσαρμόσουν μαθήματα και μεθόδους για να προσφέρουν τις κατάλληλες λύσεις στις χώρες-στόχο.

Στόχος 3: Με σκοπό την επαναχρησιμοποίηση των παραδοτέων σε ευρύτερη κλίμα, οι γνώσεις και οι δεξιότητες θα μεταδοθούν σε ομάδες –στόχους.

Επικεφαλής Εταίρος: Pour la Solidarité sbl (Βέλγιο)

Εταίροι του Έργου:

Ένωση Δημοκρατικών Φορέων (Γαλλία)

Association des Agences de la Democratie Locale (Βουλγαρία)

Πανεπιστήμιο της Λιέγης (Βέλγιο)

Ομοσπονδία Συνεργασίας του Trentino (Ιταλία)

Ανδalousianό Σχολείο Ίδρυμα Κοινωνικής Οικονομίας (Ισπανία)

Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας (Ελλάδα)

Ίδρυμα Εθνικών Σχολικών Υπηρεσιών (Ιταλία)

Εθνική Σχολή Πολιτικών Σπουδών και Δημόσιας Διοίκησης (Ρουμανία)

Mladinska Zadruga Kreaktor, Κοινωνική Εταιρεία (Σλοβενία)

Αρχή Συνεταιριστικών Εταιρειών (Κύπρος)

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
1. Πλεονεκτήματα του συνεταιριστικού συστήματος	6
2. Ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο των συνεταιρισμών ως πρόσκομμα	6
3. Γενικές ανάγκες του συνεταιριστικού τομέα στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβενία, την Ελλάδα και την Κύπρο	7
3.1 Συνεταιριστική Εκπαίδευση	7
Συστάσεις (εθνικές, ευρωπαϊκές)	8
3.2 Δημόσιες αρχές και στήριξη της επιχειρηματικής ανάπτυξης	11
Συστάσεις (εθνικές, ευρωπαϊκές)	11
3.3 Δημοσιονομικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς	12
Συστάσεις (εθνικές, ευρωπαϊκές)	13
3.4 Προώθηση των Συνεταιρισμών	13
Συστάσεις	15
ΣΥΝΟΨΗ	15

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο οικονομικός και κοινωνικός ρόλος των συνεταιριστικών επιχειρήσεων στην Ευρώπη είναι σημαντικός. Οι συνεταιρισμοί αντιπροσωπεύουν περισσότερες από 160.000 επιχειρήσεις σε όλη την Ευρώπη, οι οποίες ανήκουν σε 123 εκατομμύρια μεμονωμένα μέλη και παρέχουν θέσεις εργασίας σε 5,8 εκατομμύρια πολίτες. Κατά τη διάρκεια της χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης από το 2007, πολλοί συνεταιρισμοί αποδείχθηκαν πιο ανθεκτικοί από άλλους τύπους επιχειρήσεων. Στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 οι συνεταιρισμοί είχαν επίπεδο απασχόλησης το 2009/2010 υψηλότερο κατά 31,5% σε σύγκριση με το 2002/2003¹.

Η κοινώς αποδεκτή κατανόηση του συνεταιρισμού είναι η ακόλουθη: *ο συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση ανθρώπων που ενώνονται οικειοθελώς για να ανταποκριθούν στις κοινές οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ανάγκες και προσδοκίες τους μέσω μιας από κοινού ανήκουσας και δημοκρατικά ελεγχόμενης επιχείρησης.*

Οι συνεταιρισμοί περιλαμβάνουν μια μεγάλη ποικιλία νομικών προσώπων, όπως ατομικές επιχειρήσεις, Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), καθώς και μεγάλες εταιρείες και ομίλους, οι οποίες συμβάλλουν στον οικονομικό και κοινωνικό δυναμισμό, ή ακόμη και φυσικά πρόσωπα.

Υπάρχουν πολλά κοινωνικοοικονομικά οφέλη του συνεταιριστικού τομέα. Είναι ανταγωνιστικοί παίκτες σε πολλούς τομείς της οικονομίας. Χάρη στο ότι ανήκουν στα μέλη τους και στα επιχειρηματικά τους μοντέλα, συμβάλλουν στην έξυπνη ανάπτυξη παρέχοντας καινοτόμες προτάσεις σε ανάγκες που συχνά δεν ικανοποιούνται από άλλες επιχειρήσεις. Οι συνεταιρισμοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο σε πολλούς τομείς της οικονομίας, όπως η τραπεζική, η γεωργία, οι ασφάλειες, το λιανικό εμπόριο, η στέγαση, οι κοινωνικές υπηρεσίες, η υγεία, η εκπαίδευση ή η προώθηση της πράσινης ενέργειας. Η νομική διάρθρωση των συνεταιρισμών επιτρέπει στις ΜΜΕ να αποκτήσουν πλεονεκτήματα μεγέθους όπως οι οικονομικές κλίμακες, η πρόσβαση στις αγορές (συμπεριλαμβανομένης της συμμετοχής σε μεγαλύτερες δημόσιες προσφορές), η αγοραστική δύναμη, η εμπορική δύναμη κλπ. Επιπλέον, ένας συνεταιρισμός, που δημιουργήθηκε από τους εργαζόμενους και τους εργάτες μιας επιχείρησης που αντιμετωπίζει οικονομικές δυσκολίες ή της οποίας ο ιδιοκτήτης επιθυμεί να αποσυρθεί και να μεταβιβάσει την κυριότητα της επιχείρησής, μπορεί να σώσει εκατοντάδες θέσεις εργασίας καθώς και τη διατήρηση της εταιρείας ως συνεχιζόμενη δραστηριότητα.

Σήμερα ωστόσο, το βασικό κίνητρο για τη δημιουργία συνεταιρισμών στην Κύπρο, την Ελλάδα, τη Σλοβενία, τη Ρουμανία και τη Βουλγαρία αλλά και για όλα τα μέλη του έργου COOPilot είναι κυρίως η οικονομική κρίση, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα την έλλειψη διαθέσιμων κεφαλαίων που είναι απαραίτητα για τις νεοφυείς επιχειρήσεις ή για την επέκταση των ήδη υφιστάμενων επιχειρήσεων.

Ωστόσο, παρά τα οφέλη, πρέπει να σημειωθεί ότι η παρουσία συνεταιρισμών και η αναγνώρισή τους ποικίλλει σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών. Ενώ στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχουν συνεταιρισμοί, ορισμένοι παρουσιάζουν καθυστέρηση σε όλους σχεδόν τους τομείς της οικονομίας και μάλιστα χωρίς την απαραίτητη αναγνώριση και υποστήριξη.

Αυτή η έκθεση παρουσιάζει τις κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση του συστήματος συνεργασίας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ιδίως στις χώρες όπου πραγματοποιήθηκαν οι εκπαιδευτικές εργασίες του έργου, όπως είναι η Ρουμανία, η Βουλγαρία, η Σλοβενία, η Κύπρος και η Ελλάδα, όπως αυτές αναγνωρίστηκαν κατά τη διάρκεια του έργου COOPilot.

Οι κατευθυντήριες γραμμές βασίζονται σε συζητήσεις της ομάδας εργασίας αποτελούμενη από 6 ειδικούς,

(1) Έκθεση της συζήτησης της Συνεργατικής Ομάδας Εργασίας "Ενίσχυση των δυνατοτήτων των συνεταιρισμών να δημιουργήσουν έξυπνη ανάπτυξη και θέσεις εργασίας" που διεξήχθη από τον Ιούνιο του 2013 έως τον Νοέμβριο του 2014 και περιλαμβάνει ιδέες και προτάσεις δράσης της Κομισιόν.

<https://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKewjar7exsJHaAhXDDOwKHZI4CFYQFggp-MAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2FDocsRoom%2Fdocuments%2F10450%2Fattachments%2F1%2Ftranslations%2Fen%2Frenditions%2Fnative&usq=AOvVaw0d0lkry7JFoD4m7rZuhG-t>

υπό το συντονισμό της Ένωση “Cooperatives Europe”. Βασιζόμενοι λοιπόν στις προδιαγραφές των εθνικών και ευρωπαϊκών τομεακών συνεταιριστικών κινήματων, διεξήχθησαν συζητήσεις με τους συμμετέχοντες στις εκπαιδεύσεις που πραγματοποιήθηκαν στη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβενία και την Ελλάδα και δόθηκαν πληροφορίες από τους εμπειρογνώμονες που εργάστηκαν στο έργο COOPilot. Οι κατευθυντήριες γραμμές κατανέμονται σύμφωνα με τα βασικά θέματα που είναι σημαντικά για τον συνεταιριστικό τομέα: **i) επιχειρηματική εκπαίδευση, ii) χρηματοδότηση και iii) ανάπτυξη ειδικών υπηρεσιών υποστήριξης επιχειρήσεων για τους συνεταιρισμούς.** Λόγω του πεδίου εφαρμογής του έργου, **δίδεται ιδιαίτερη προσοχή στην επιχειρηματική εκπαίδευση.** Οι συνιστώμενες ενέργειες που αναφέρονται στην παρούσα έκθεση είναι μέτρα πολιτικών που πρέπει να μεταφραστούν σε συγκεκριμένες δράσεις που πρέπει να αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, καθώς και οι εθνικές κυβερνήσεις και σχετιζόμενες οργανώσεις, προκειμένου να αυξηθούν οι εμπορικές δυνατότητες των συνεταιρισμών.

1. Δυνατά σημεία του συνεταιριστικού συστήματος

Πρώτον, είναι σημαντικό να επισημανθούν τα δυνατά σημεία των Συνεταιριστικών συστημάτων στις συμμετέχουσες χώρες, προτού προσδιοριστούν οι ανάγκες και διατυπωθούν συστάσεις. Κατά τη διάρκεια των καταρτίσεων, οι συμμετέχοντες από τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβενία, την Κύπρο και την Ελλάδα, που συμμετείχαν στο συνεργατικό κίνημα, ανέδειξαν πολλά πλεονεκτήματα των συνεταιριστικών συστημάτων στις χώρες τους. Στις περισσότερες

περιπτώσεις, οι συμμετέχοντες τόνισαν ότι το συνεργατικό σύστημα είναι πολύ δυναμικό και αναπτύσσεται συνεχώς, κυρίως μέσω της αμοιβαίας συνεργασίας, της κοινής συγκέντρωσης δραστηριοτήτων και, τέλος, λόγω του αυξανόμενου ενδιαφέροντος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) και των νεοφυών επιχειρήσεων στο συνεργατικό σύστημα. Έτσι, οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στις καταρτίσεις ήταν αισιόδοξοι για την ανάπτυξη του συνεταιριστικού τομέα στις χώρες τους, κυρίως επειδή είναι ένας τομέας που, παρά τις δυσκολίες, στην πλειονότητα των περιπτώσεων απασχολεί όλο και περισσότερους νέους. Ο ρόλος των εκπαιδευτών φαίνεται να είναι ουσιαστικής σημασίας για την ανάπτυξη ενός συνεταιριστικού συστήματος, ειδικά στη Βουλγαρία. Σε γενικές γραμμές, οι συμμετέχοντες θεωρούν έναν συνεταιριστικό τομέα σημαντικό οδηγό για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη και εκτιμούν την παραγωγικότητά του, κυρίως όσον αφορά τους γεωργικούς συνεταιρισμούς στη Ρουμανία. Παρ'όλα αυτά, παρά τα δυνατά του σημεία, ο συνεταιριστικός τομέας στις χώρες αυτές αντιμετωπίζει μια σειρά εμποδίων και αναγκών.

2. Ιστορικό και κοινωνικοπολιτικό υπόβαθρο των συνεταιρισμών ως πρόσκομμα

Σύμφωνα με τους συμμετέχοντες στην κατάρτιση, το συνεργατικό σύστημα στις χώρες τους απαιτεί ακόμη μια σειρά βελτιώσεων. Ένα από τα κύρια εμπόδια για τη βελτίωση του συνεταιριστικού συστήματος και της εκπαίδευσης **είναι η καταπολέμηση της αρνητικής σύνδεσης με τον κομμουνισμό.** Πολλοί άνθρωποι εξακολουθούν να συνδέουν τους συνεταιρισμούς με το προηγούμενο πολιτικό καθεστώς, ειδικά στη Ρουμανία και γι' αυτό οι φοιτητές δεν ενδιαφέρονται να οικοδομήσουν ή ακόμα και να μάθουν για τους συνεταιρισμούς. Σύμφωνα με τις συστάσεις των καταρτιζόμενων στην Κύπρο, τέθηκε η ανάγκη για ένα συνεταιριστικό κίνημα, μακριά από οποιαδήποτε συμμετοχή πολιτικών κομμάτων ή πολιτική επιρροή. Ένα άλλο πρόβλημα που συνδέεται με την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, όπως περιγράφεται από τους συμμετέχοντες, **είναι η ακαμψία και η διαφθορά στο εσωτερικό του κράτους.** Παρόλο που οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι θα ήταν μια καλή ιδέα και μπορεί να βελτιώσει την τοπική οικονομία, η πρόσβαση στην αγορά θα αποδειχθεί δύσκολη για κάποιον που δεν έχει πολιτικούς δεσμούς. Ταυτόχρονα, **υπάρχει έλλειψη κοινωνικής εμπιστοσύνης στην κοινωνία.** Δεδομένου του ότι οι συνεταιρισμοί βασίζονται στη συνεργασία μεταξύ των ανθρώπων, οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι, ελλείψει εμπιστοσύνης, η ιδέα της κοινωνικής οικονομίας ενδέχεται να μην γίνει δεκτή.

3. Γενικές ανάγκες του συνεταιριστικού τομέα σε Ρουμανία, Βουλγαρία, Σλοβενία, Ελλάδα και Κύπρο

3.1 Συνεταιριστική Εκπαίδευση

Όσον αφορά στην εκπαίδευση, οι συμμετέχοντες και οι εμπειρογνώμονες αναγνώρισαν σημαντικά κενά στο σύστημα συνεργασίας και επιχειρηματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, τα οποία αποτελούν εμπόδιο στην περαιτέρω ανάπτυξη των συνεταιρισμών στις χώρες τους. Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι **οι έννοιες της κοινωνικής οικονομίας, συμπεριλαμβανομένου του συνεταιριστικού μοντέλου, θα πρέπει να διδάσκονται στα σχολεία**. Δεδομένου του ότι οι περισσότερες τοπικές και κεντρικές αρχές δεν προωθούν την τόνωση αυτού του τομέα, τα εκπαιδευτικά και αναπτυξιακά προγράμματα θα μπορούσαν να έχουν σημαντική επίπτωση στον τομέα. Έτσι, για την υποστήριξη της παραγωγικότητας, της καινοτομίας και της ανάπτυξης που επικεντρώνεται στην ποιότητα στην Ευρώπη, **είναι απαραίτητο να επενδύσουμε στην εκπαίδευση και την κατάρτιση**. Για το λόγο αυτό, η επιχειρηματική εκπαίδευση και κατάρτιση για την υποστήριξη και ανάπτυξη της επιχειρηματικής ανάπτυξης αποτελεί έναν από τους τρεις βασικούς τομείς που προσδιορίστηκαν για την άμεση παρέμβαση του Σχεδίου Δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιχειρηματικότητα 2020.

Ωστόσο, τα προγράμματα σπουδών σε θέματα εκπαίδευσης στη γενική επιχειρηματική εκπαίδευση και κατάρτιση τείνουν να βασίζονται στο κυρίαρχο επιχειρηματικό μοντέλο της παραδοσιακής εταιρείας περιορισμένης ευθύνης με μετοχικό κεφάλαιο. Οι λίγες πρωτοβουλίες που **έχουν τεθεί σε εφαρμογή για την προώθηση του συνεταιριστικού επιχειρηματικού μοντέλου στα εθνικά εκπαιδευτικά συστήματα είναι απομονωμένες και συνεπώς δεν αξιοποιούνται όπως πρέπει**. Δεν προκαλεί λοιπόν έκπληξη το γεγονός ότι οι νέοι που επιθυμούν να δημιουργήσουν μια νέα επιχείρηση λόγω έλλειψης ενημέρωσης, δεν εξετάζουν ούτε τη δυνατότητα συνεργασίας, έστω και αν το συνεργατικό επιχειρηματικό μοντέλο θα ήταν το καλύτερο μέρος για το έργο τους. Ως εκ τούτου, έμφαση πρέπει να δοθεί στην εκπαίδευση των νέων σχετικά με τους συνεταιρισμούς, μέσω μιας καλύτερης ανάδειξης των πλεονεκτημάτων που προσφέρει το συνεταιριστικό μοντέλο στους επιχειρηματίες των νέων γενιών. Επιπλέον, η διαχείριση ενός συνεταιρισμού απαιτεί πρόσθετες εξειδικευμένες για αυτό το μοντέλο δεξιότητες και ικανότητες, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η ιδιαίτερη δομή ελέγχου και ιδιοκτησίας ενός συνεταιρισμού. Για παράδειγμα, η συμμετοχική και **δημοκρατική δομή των συνεταιρισμών** απαιτεί ειδικές **δεξιότητες** για την ανάληψη των ευθυνών του διοικητικού συμβουλίου, προκειμένου **να διασφαλιστεί η αποτελεσματική διοίκηση**. Ωστόσο τα εκλεγμένα στελέχη στο διοικητικό συμβούλιο συχνά στερούνται της απαιτούμενης κατάρτισης και δεξιοτήτων. Υπάρχουν παραδείγματα ειδικών ενοτήτων για την κατάρτιση στη συνεταιριστική διαχείριση (συμπεριλαμβανομένης της εξ αποστάσεως μάθησης) και ακόμη ειδικά μεταπτυχιακά προγράμματα για συνεταιριστικούς επιχειρηματίες σε ορισμένα κράτη μέλη.

Το σημαντικότερο είναι **να βρεθούν τρόποι προσέλκυσης του ενδιαφέροντος των νέων για την επιχειρηματικότητα και τους συνεταιρισμούς**. Πρώτα απ' όλα, οι συμμετέχοντες στις καταρτίσεις σε όλες τις φιλοξενούμενες χώρες **πρότειναν να συμπεριληφθεί περισσότερη επιχειρηματική και συνεταιριστική εκπαίδευση στα εκπαιδευτικά προγράμματα σπουδών**. Ωστόσο, σε ορισμένες χώρες, για παράδειγμα, στην Ελλάδα, το σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης περιορίζεται από την αυτονομία του. Αυτό επηρεάζει σοβαρά την ικανότητα των

συλλογικών φορέων εκπροσώπησης της συνεταιριστικής βιομηχανίας να ιδρύσουν και να διευθύνουν Πανεπιστήμια και Ανώτατα Τεχνικά Ιδρύματα με βάση τη συνεταιριστική εκπαίδευση. Η κοινοβουλευτική συναίνεση αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για αυτή τη ρυθμιστική μετατόπιση.

Επιπλέον, **πρέπει να γεφυρωθεί το χάσμα μεταξύ θεωρίας και πρακτικής**. Οι δεσμοί μεταξύ **εκπαίδευσης και επιχειρήσεων** πρέπει να ενισχυθούν και οι μαθητές πρέπει **να διδαχθούν πρακτικές δεξιότητες για τη σύσταση μιας επιχείρησης, την εφαρμογή των γνώσεών τους στην πράξη ή την εκμάθηση ορθών πρακτικών από επαγγελματίες**.

Τέλος, προκειμένου να υποστηριχθεί η πολυμορφία των μορφών επιχειρήσεων στην Ευρώπη ως ισχυρό ανταγωνιστικό επιχείρημα, συνιστάται να χαρτογραφηθεί μια μελέτη για τον **προσδιορισμό των εθνικών προγραμμάτων καθώς και καλά παραδείγματα όσον αφορά στη μάθηση και την πρακτική της συνεταιριστικής και κοινωνικής οικονομίας σε όλα τα εκπαιδευτικά επίπεδα**. Η μελέτη χαρτογράφησης θα πρέπει να περιλαμβάνει μια **άσκηση συγκριτικής αξιολόγησης των σχολείων** που παρέχουν κατάρτιση σε μέλη συνεταιρισμών, υπαλλήλους και διευθυντικά στελέχη καθώς και σε παρόμοιους οργανισμούς σε όλα τα κράτη μέλη. Τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης θα πρέπει να συζητηθούν με τα εθνικά Υπουργεία Παιδείας, προκειμένου να υποστηριχθούν οι συστάσεις που αναπτύσσονται παραπάνω.

Συστάσεις

Εθνικό επίπεδο

Στη Βουλγαρία, το Εθνικό Σημείωμα τονίζει την ανάγκη ενίσχυσης της επιχειρηματικής στάσης έναντι των συνεταιρισμών και να γίνει πιο ελκυστική για τους νέους. Οι νέοι στη Βουλγαρία εξαρτώνται κοινωνικά και οικονομικά από τους γονείς τους. Έχουν χαμηλή κοινωνική και οικονομική αυτοπεποίθηση. Επιπλέον, **το μεταναστευτικό και το δημογραφικό πρόβλημα ενισχύουν το ζήτημα αυτό καθώς και την έλλειψη δεσμών μεταξύ της αγοράς εργασίας και του εκπαιδευτικού συστήματος**. Ως εκ τούτου, πρέπει να δοθεί **έμφαση στη στάση**: βελτίωση της αυτοπεποίθησης, βελτίωση της δικτύωσης και του κεφαλαίου καθώς και παροχή εργαλείων για να μπορέσουν να εντοπίσουν τις ευκαιρίες στις χώρες τους. **Ο τομέας των τεχνολογιών της πληροφορίας (IT) αντιμετωπίζεται ως μια μεγάλη ευκαιρία για την ανάπτυξη της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας**. Η Βουλγαρία προτίθεται να ενθαρρύνει την επιχειρηματικότητα, δίνοντας μια θετική εικόνα στους συνεταιρισμούς.

Οι συστάσεις για τη βελτίωση του συνεταιριστικού εκπαιδευτικού συστήματος στη Βουλγαρία:

- Αύξηση της κατάρτισης και της κοινωνικής δικτύωσης, με στόχο τη βελτίωση της ευαισθητοποίησης.
- Αύξηση της συνειδητοποίησης της ουσίας των ευκαιριών και των επιτυχιών του συνεταιριστικού κινήματος καθώς προώθηση η θετική εικόνα των συνεταιρισμών στους εφήβους
- Είναι αναγκαία η αύξηση της πρακτικής ως συνδεδετικός κρίκος της θεωρίας με την ουσία του θέματος.
- Ενίσχυση των κινήτρων στην παρουσίαση του πνεύματος των συνεταιρισμών και των επιχειρηματικών ευκαιριών στη Βουλγαρία, καθώς και βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου για την τόνωση των συνεταιρισμών.

Στην Κύπρο υπάρχει ήδη μια συνεταιριστική κουλτούρα, αλλά χρειάζεται μια νέα ώθηση. Υπάρχει ανάγκη να αναπτυχθούν οι στάσεις, οι δεξιότητες και οι γνώσεις των συνεταιρισμών. Επιπλέον, η Κύπρος τονίζει την ανάγκη θεσμοθέτησης σχηματισμών για την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου του συνεταιρισμού για την επίτευξη του μακροπρόθεσμου δυναμικού του. Η ενέργεια, ο τουρισμός, η υγεία, η γεωργία, η ναυτιλία και το περιβάλλον είναι μεταξύ των τομέων που αντιπροσωπεύουν μια μεγάλη ευκαιρία για την ανάπτυξη της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας.

Έτσι, στην Κύπρο υπάρχουν οι εξής συστάσεις σχετικά με την επιχειρηματική εκπαίδευση:

- Καλλιέργεια και ανάπτυξη της συνεταιριστικής κουλτούρας.
- Ευαισθητοποίηση και κατάρτιση για το συνεταιριστικό μοντέλο επιχείρησης.
- Ενδιαφέρον των μαθητών για το συνεταιριστικό μοντέλο επιχείρησης.
- Η πολιτική των σχολείων επιχειρηματικότητας απέναντι στο συνεταιριστικό μοντέλο επιχείρησης.
- Ένταξη του συνεταιριστικού μοντέλου επιχείρησης στα σχολικά προγράμματα σπουδών.
- Προώθηση συνεταιριστικών σεμιναρίων.
- Πρακτική κατάρτιση φοιτητών και απασχόληση εκπαιδευομένων σε συνεταιριστικές κοινότητες.
- Προώθηση και ανάθεση ιδεών για τη δημιουργία καλύτερων Συνεταιριστικών ιδρυμάτων μέσω προγραμμάτων

επιχειρηματικότητας των πανεπιστημίων και διάφορων άλλων κέντρων επιχειρηματικότητας.

- Προώθηση ευκαιριών για νεοφυείς επιχειρήσεις και κοινωνικές δραστηριότητες.
- Δημιουργία Συνεταιριστικών δικτύων και ανταλλαγών επισκέψεων.
- Καλλιέργεια επιχειρηματικής κουλτούρας: μία από τις καλύτερες επενδύσεις όσον αφορά την επιχειρηματικότητα μεταξύ των νέων.
- Εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα, και συγκεκριμένα θεωρητικές γνώσεις της επιχειρηματικότητας: τι είναι μια επιχείρηση, πώς λειτουργεί, πώς μπορεί κάποιος να δημιουργήσει μια επιχείρηση, φορολογία, θέματα μάρκετινγκ κ.λπ.
- Ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων και στάσεων όπως η δημιουργικότητα, η πρωτοβουλία, η ομαδική εργασία, η κατανόηση του κινδύνου και το αίσθημα ευθύνης, οι πρακτικές γνώσεις για την επιχειρηματικότητα: οι νέοι άνθρωποι θα πρέπει να έχουν την ευκαιρία να συμμετέχουν σε μια επιχειρηματική δραστηριότητα (π.χ. εμπειρία των πραγματικών επιχειρηματιών) για τη δημιουργία επιχειρηματικού πνεύματος που θα βοηθήσει τους νέους να θέσουν την επιχειρηματικότητα ως επιλογή σταδιοδρομίας τους και παράλληλα θα τους δώσει τις δεξιότητες για τη μετατροπή των ιδεών σε δράση.

Στην Ελλάδα, οι συνεταιρισμοί στερούνται αναγνώρισης και ελκυστικότητας. Οι νέοι έχουν αρνητική εικόνα για τους συνεταιρισμούς. Το Εθνικό Σημείωμα υπογραμμίζει την **ανάγκη βελτίωσης της εικόνας των συνεταιρισμών μέσω πρακτικών και εμπνευσμένων συνεδριών**. Η νεολαία στην Ελλάδα χαρακτηρίζεται από δημιουργικότητα και ικανότητα να αναλαμβάνει κινδύνους. Ωστόσο, «η γενική δεοντολογία και η ιδεολογία τείνουν να εξαλείψουν το επιχειρηματικό πνεύμα και να προσανατολίσουν τη νεολαία στο να συνδεθεί ή να εξαρτάται από τον δημόσιο τομέα». Ορισμένοι τομείς έχουν αναδειχθεί ως μεγάλες ευκαιρίες ανάπτυξης συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας: αμοιβαία χρηματοδότηση και συνεταιριστική τραπεζική, αμοιβαία ασφάλιση, γεωργική παραγωγή, αλιεία, μεταφορά και αποθήκευση, πληροφόρηση-επικοινωνία-τεχνολογία (ΤΠΕ), κοινωνικές και κοινωνικές υπηρεσίες, τον τομέα της εκπαίδευσης και τον θρησκευτικό τομέα.

Όσον αφορά την επιχειρηματική εκπαίδευση στον συνεταιριστικό τομέα στην Ελλάδα εντοπίσαμε τις ακόλουθες ανάγκες και συστάσεις:

- Περισσότερη **ενσωμάτωση της συνεταιριστικής γνώσης στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα**.
- Ενσωμάτωση της **συνεταιριστικής ηθικής και της γνώσης** στο βασικό εκπαιδευτικό σύστημα,
- Ανάπτυξη του **νέου νόμου για την ίδρυση ΦΟΙΤΗΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ στα Πανεπιστήμια**.
- Παροχή λανθανουσών δημόσιων εγκαταστάσεων για συνεταιριστικούς πειραματισμούς και νεοφυείς επιχειρήσεις με γενικευμένο και αντιπροσωπευτικό τρόπο σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές και ιδιαίτερα στις πιο άπορες.
- Τα προγράμματα σπουδών δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα **πρέπει να ενσωματώνουν με τον καλύτερο τρόπο τις συνεταιριστικές γραμμές κατάρτισης και εκπαίδευσης** με τρόπο ανάλογο με τα πλεονεκτήματα και τις επείγουσες ανάγκες του συνεταιρισμού σε μια χώρα έντονης κοινωνικής συνοχής και κρίσης υπανάπτυξης. Το Υπουργείο Παιδείας, μαζί με τα συλλογικά όργανα των συνεταιρισμών, πρέπει να συμβουλευούνται μεταξύ τους και να παρουσιάζουν ένα ουσιαστικό στρατηγικό σχέδιο.

Στη Ρουμανία, οι συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα αξιοπιστίας λόγω της συσχέτισής τους με τον κομμουνισμό. Ακόμη και αν υπάρχουν πολλοί υφιστάμενοι συνεταιρισμοί, **υπάρχει ανάγκη βελτίωσης της εικόνας και της ενημέρωσης για τους συνεταιρισμούς**. Η συγκεκριμένη **ανάγκη που εξετάζεται στο Εθνικό Σημείωμα είναι η μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων**. Ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι η μαζική μετανάστευση, η οποία σύμφωνα με το Εθνικό Σημείωμα, θα μπορούσε να μετριαστεί **με την προώθηση επιχειρηματικών ευκαιριών**. Διάφοροι τομείς επισημαίνονται ως καλές ευκαιρίες για την ανάπτυξη της συνεταιριστικής επιχειρηματικότητας όπως ο τομέας της γεωργίας και των γεωργικών υπηρεσιών, ο τουριστικός τομέας, οι κοινωνικές υπηρεσίες, ο τομέας βιώσιμης ενεργειακής ανάπτυξης και ΤΠΕ. Η

Ρουμανία **εξέφρασε την ανάγκη ανάπτυξης στάσεων, δεξιοτήτων και γνώσεων τόσο για το συνεταιρισμό όσο και για την επιχειρηματικότητα.**

Όσον αφορά την επιχειρηματική εκπαίδευση στον συνεταιριστικό τομέα, εντοπίσαμε τις ακόλουθες ανάγκες και συστάσεις:

- Μια σφαιρική εθνική στρατηγική σχετικά με τον κανόνα που αφορά τα διάφορα είδη κοινωνικών επιχειρήσεων και τη λειτουργία ενός ολοκληρωμένου συνόλου μέτρων με στόχο την ενίσχυση των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.
- Ενίσχυση του Τμήματος Κοινωνικής Οικονομίας (Compartiment pentru economie sociala) και του ρόλου του στην καθοδήγηση των συνεταιριστικών φορέων στην ανάπτυξη επιχειρηματικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
- Εισαγωγή των **βασικών εκπαιδευτικών στοιχείων στον συνεταιριστικό τομέα** στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα.
- Ολοκλήρωση της **συνεταιριστικής δεοντολογίας και της γνώσης στο βασικό εκπαιδευτικό σύστημα.**
- Ένα **πιλοτικό πρόγραμμα** που θα βοηθούσε τους μαθητές να δημιουργούν **ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ** κατά τη διάρκεια της πανεπιστημιακής τους εκπαίδευσης.
- Ανάπτυξη προδραστικών εγκαταστάσεων για συνεταιριστικούς πειραματισμούς και νεοφυείς επιχειρήσεις με γενικευμένο και αντιπροσωπευτικό τρόπο σε όλες τις γεωγραφικές περιοχές, με ιδιαίτερη προσοχή στις πιο υποβαθμισμένες αγροτικές περιοχές.
- Συνεχής **ανάπτυξη του εκπαιδευτικού συστήματος προκειμένου να υποστηριχθεί αποτελεσματικά η προώθηση μιας κουλτούρας επιχειρηματικότητας, με τις ακόλουθες ενέργειες:** π.χ. ανάπτυξη συγκεκριμένων ενοτήτων στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών, οι οποίες παρέχουν στους φοιτητές την ευκαιρία να μάθουν συγκεκριμένα πράγματα και την επιλογή να επεκτείνουν τις γνώσεις τους για την επιχειρηματικότητα.
- Υποστήριξη της σχέσης μεταξύ των επιχειρήσεων και του εκπαιδευτικού συστήματος με στόχο την προώθηση της επιχειρηματικότητας με την ανάπτυξη προγραμμάτων σπουδών σε συνεργασία με τις τοπικές επιχειρήσεις, οι οποίες παρέχουν στους φοιτητές την ευκαιρία να αποκτήσουν πρακτική εμπειρία μέσω δραστηριοτήτων σε μια επιχείρηση.
- Γενίκευση των ευκαιριών διδασκίας ύλης σε πανεπιστημιακό επίπεδο και ανάπτυξη ευπρόσιτων προγραμμάτων για νέους που δεν έχουν εγγραφεί σε προπτυχιακές σπουδές.

Στη Σλοβενία, οι συνεταιρισμοί θεωρούνται ευκαιρία για αυτοαπασχόληση και κοινωνική ένταξη. Ως εκ τούτου, η Σλοβενία **χρειάζεται πολύ πρακτικά εκπαιδευτικά προγράμματα.** Η νεολαία στη Σλοβενία είναι μάλλον απαισιόδοξη όσον αφορά στις μελλοντικές οικονομικές εξελίξεις της χώρας. Έτσι, οι ανάγκες εκπαίδευσης στην συνεταιριστική επιχειρηματικότητα περιλαμβάνουν:

- **Κίνητρο για πρωτότυπες ιδέες**
- **Οικονομικά κίνητρα** για συνεταιριστική εκπαίδευση.
- **Νομικό πλαίσιο** που θα προωθεί την εκπαίδευση και την ανάπτυξη της συνεταιριστικότητας.
- Προσδιορισμός ευκαιριών χρηματοδότησης όσον αφορά στις εξαγορές εργαζομένων σε εγκατεστημένες επιχειρήσεις και τη σύνδεση επισφαλών εργαζομένων.

Ευρωπαϊκό επίπεδο

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, οι **ενδιαφερόμενοι πρέπει να πάρουν πρωτοβουλίες ευαισθητοποίησης** σχετικά με τα διάφορα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω διασκέψεων, εργαστηρίων ή σεμιναρίων με την ενεργό συμμετοχή των υπηρεσιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Ταυτόχρονα, το πρόγραμμα **«Erasmus για νέους επιχειρηματίες»** πρέπει να **προωθηθεί καλύτερα στους συνεταιρισμούς**, προκειμένου να επωφεληθούν καλύτερα από αυτό.

Επιπλέον, οι παρεμβάσεις της Επιτροπής και των ενδιαφερόμενων μερών είναι ουσιώδεις, έτσι ώστε όλες οι

κυβερνήσεις των κρατών μελών να συμπεριλάβουν τους συνεταιρισμούς στην επιχειρηματική εκπαίδευση ως μέρος των εθνικών προγραμμάτων σπουδών τους για τα σχολεία και την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Με αυτόν τον τρόπο οι νέοι θα μπορούν να κάνουν μια πιο συνειδητοποιημένη επιλογή όταν επιδιώκουν να ξεκινήσουν μια επιχείρηση.

Τέλος, είναι επίσης σημαντικό **οι κυβερνήσεις να αναλάβουν δράση προκειμένου να υποστηρίξουν τη διδασκαλία της Διοίκησης Συνεταιρισμών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση**. Αυτό θα επιτρέψει τη σύνδεση μεγαλύτερου αριθμού μεμονωμένων πρωτοβουλιών μεταπτυχιακών σπουδών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επομένως η καλύτερη υποστήριξη για την απαιτούμενη συνεταιριστική έρευνα θα γίνει με τον παραπάνω τρόπο: με την υποστήριξη από τον δημόσιου τομέα ή από ευρωπαϊκούς πόρους.

3.2 Δημόσιες αρχές και στήριξη της επιχειρηματικής ανάπτυξης

Η ιδιαίτερη φύση των συνεταιρισμών απαιτεί **εξατομικευμένες υπηρεσίες υποστήριξης των επιχειρήσεων**. Τέτοιες συμβουλές και ενέργειες αποτελούν ένα ανεκτίμητο εργαλείο για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών στην Ευρώπη. Από το 2001, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει δρομολογήσει διάφορες δράσεις για μικρές επιχειρήσεις, προκειμένου να αναπτύξει υπηρεσίες υποστήριξης επιχειρήσεων που είναι εύκολα προσβάσιμες και σχετικές με τις ανάγκες τους. Κάθε επιχειρηματίας πρέπει να είναι σε θέση να βρει τις συμβουλές και τις οδηγίες που χρειάζεται. Ωστόσο, ένας επιχειρηματίας συνεταιρισμού δεν είναι πάντα σε θέση να βρει τις ειδικές υπηρεσίες υποστήριξης για την έναρξη και τη λειτουργία ενός συνεταιριστικού σχεδίου.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρήσεων (Enterprise Europe Network EEN) προσφέρει υποστήριξη και συμβουλές σε επιχειρηματίες σε όλη την Ευρώπη που προσφέρουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών. Ωστόσο, δεν έχει συγκεκριμένη προσέγγιση όσον αφορά στις διάφορες μορφές επιχειρήσεων. Το EEN στοχεύει κυρίως στην αντιμετώπιση των πρακτικών προκλήσεων όταν ένα έργο γίνεται διακρατικό. Έτσι, **θα πρέπει να ενισχυθεί η στήριξη της ανάπτυξης των επιχειρήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο**.

Συστάσεις

Εθνικό επίπεδο

Οι καταρτιζόμενοι ανέφεραν τον έντονο νομοθετικό κατακερματισμό του συνεταιριστικού τομέα στις χώρες τους, ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Επομένως, η κατάργηση των υφιστάμενων νόμων για τους συνεταιρισμούς **και η καθιέρωση ενός ενιαίου κανονιστικού κειμένου** θα μπορούσε να αποτελέσει σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της καλύτερης ρύθμισης και της ελαχιστοποίησης των κανονιστικών τριβών και του κόστους για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη. Έτσι, μια ενιαία δημόσια αρχή, κατά προτίμηση το Υπουργείο Οικονομίας, θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ενιαίο θεσμικό σημείο αναφοράς και ρύθμισης για τον τομέα.

Επίσης, στην Ελλάδα, ο πολύ ευαίσθητος τομέας των κοινωνικών συνεταιρισμών υφίσταται το βάρος μιας εξαιρετικά γραφειοκρατικής διαδικασίας που επιβάλλεται από το αρμόδιο Υπουργείο Απασχόλησης. **Δεν παρέχονται διαδικτυακές και εύχρηστες λύσεις, και η παρούσα είναι μια σύσταση κρίσιμη για την ανάπτυξη του τομέα**.

Τέλος, σε τοπικό επίπεδο, σε ορισμένες χώρες η λανθάνουσα δημόσια και δημοτική δραστηριότητα δεν αξιοποιείται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και δεν υπάρχει καμία διάταξη που να παροτρύνει τα συνεταιριστικά κοινά να μπουν στο σενάριο αστικής και αγροτικής αναγέννησης. **Ένα στρατηγικό σχέδιο για την ενσωμάτωση της πλειονότητας των λανθανουσών εγκαταστάσεων σε ένα κοινό σχέδιο** θα μπορούσε να επιτρέψει στους συνεταιρισμούς των πολιτών να αναλάβουν δράση και αναζωογονήσουν αυτό το ανεκτίμητο κεφάλαιο.

Ευρωπαϊκό επίπεδο

Όσον αφορά στο επίπεδο της ΕΕ, πρέπει να **ενθαρρυνθούν τα διακοινοτικά δίκτυα επιχειρήσεων** της ΕΕ, όπως αυτά που υπάρχουν ήδη στην Ευρώπη για τις Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ), δεδομένου ότι τα δίκτυα αυτά ενισχύουν σημαντικά τη βιωσιμότητα των πολύ μικρών και των μικρών επιχειρήσεων που λειτουργούν υπό τη μορφή συνεταιρισμών.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με τη βοήθεια των ενδιαφερομένων μερών, θα πρέπει να προσδιορίσει τις εθνικές πρακτικές στον τομέα των υπηρεσιών υποστήριξης των επιχειρήσεων, οι οποίες παρέχουν γενικές συμβουλές στους συνεταιρισμούς και διαδίδουν τις πληροφορίες στους ενδιαφερόμενους. Στο ίδιο πλαίσιο, **η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να εξετάσει τον καλύτερο τρόπο υποστήριξης των διακοινοτικών δικτύων επιχειρήσεων της ΕΕ.**

Όσον αφορά στις πολιτικές που αφορούν τη μεταβίβαση επιχειρήσεων, **η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να συγκεντρώνει πληροφορίες σχετικά με τα καθεστώτα που προωθούν τις δυνατότητες συνεταιριστικών εξαγορών** προκειμένου να αποφευχθεί το κλείσιμο των εταιρειών, ιδίως όσον αφορά στα προβλήματα διαδοχής. Η πρωτοβουλία αυτή μπορεί να **περιλαμβάνει δράσεις συλλογής πληροφοριών σχετικά με συγκεκριμένα μέτρα συνεταιριστικής εκπαίδευσης και βέλτιστες πρακτικές** για τη μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση σχετικά με τις συνεταιριστικές εκστρατείες ενημέρωσης αλλά και σχετικά με τη μεταβίβαση μιας επιχείρησης σε έναν συνεταιρισμό.

Θα πρέπει να εξεταστεί **ο καλύτερος τρόπος με τον οποίο το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρήσεων (EEN) μπορεί να συμπεριλάβει τη συνεταιριστική διάσταση προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες των Συνεταιριστικών επιχειρήσεων**, όπως η παροχή πληροφοριών με τις σχετικές επαφές ή υπηρεσίες πέραν των συνόρων. Σε συνεργασία με τις τοπικές αρχές και τις ενδιαφερόμενες οργανώσεις, υπηρεσίες συνεταιρισμών. Τα εμπορικά επιμελητήρια και οι ομοσπονδίες εργοδοτών θα πρέπει να ενθαρρυνθούν να παρέχουν τις σχετικές υπηρεσίες στους συνεταιρισμούς. Όπου η ζήτηση για αυτές τις υπηρεσίες δεν αρκεί για να δικαιολογήσει εξειδικευμένους οργανισμούς, μπορεί να είναι καταλληλότερο ένα σύστημα παραπομπής που καθιερώνεται από τις οργανώσεις των ενδιαφερομένων.

3.3 Δημοσιονομικό πλαίσιο για τους συνεταιρισμούς

Ως αποτέλεσμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης, οι τράπεζες ακολουθούν αυστηρότερους κανόνες για τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τις ΜΜΕ, οι οποίες ήταν οι πρώτες που επλήγησαν από τις στρατηγικές των εμπορικών τραπεζών για τη μείωση του ρίσκου τους. Επιπλέον, οι συνεταιρισμοί συχνά έρχονται αντιμέτωποι με την έλλειψη γνώσεων όσον αφορά στο επιχειρηματικό μοντέλο τους από ιδιώτες επενδυτές που περιορίζουν περαιτέρω την πρόσβασή τους στο κεφάλαιο. Οι συνεταιρισμοί έχουν περιορισμένη ή και καθόλου πρόσβαση σε επιχειρηματικά κεφάλαια στις κεφαλαιαγορές. Καταρχήν εξαρτώνται από το δικό τους κεφάλαιο, καθώς και από τη χρηματοδότηση μελών και δανείων τραπεζών, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι συγκεκριμένες ανάγκες των μελών. Αυτή η διαρθρωτική διαφορά, η οποία αντικατοπτρίζεται σε συγκεκριμένες λογιστικές διατάξεις, σε συνδυασμό με αυστηρούς κανόνες διακυβέρνησης, τους καθιστά λιγότερο ελκυστικούς για τους χρηματοπιστωτικούς επενδυτές με αποτέλεσμα μεγαλύτερες δυσκολίες πρόσβασης στο κεφάλαιο. Οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι βασικοί παράγοντες όσον αφορά στη χρηματοδότηση των συνεταιρισμών. Είναι ιδιαίτερα προσαρμοσμένες στην παροχή υπηρεσιών σε συνεταιρισμούς σε στάδιο εκκίνησης ή ανάπτυξης λόγω του τοπικού χαρακτήρα τους και της κατανόησης του μοντέλου. Υπάρχει **ανάγκη οι συνεταιρισμοί να διερευνήσουν εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης, όπως είναι το crowd-funding χρηματοδότηση από το κοινό) ή η δημιουργία συγκεκριμένων κεφαλαίων, προκειμένου να εξασφαλιστεί η χρηματοδότηση.** Αυτό έχει αναπτυχθεί με επιτυχία σε ορισμένες χώρες της ΕΕ όπως η Γαλλία ή η Ιταλία. **Αυτά τα κεφάλαια έχουν λειτουργία μόχλευσης όσον αφορά τα τραπεζικά δάνεια και τη μετοχική χρηματοδότηση.** Η ΕΕ δεν παρέχει καμία υποστήριξη ή ενέργεια που να συνδέεται με ένα συγκεκριμένο επιχειρηματικό μοντέλο όπως οι συνεταιρισμοί ή οι αλληλασφαλιστικές ενώσεις ή τα συνεργαζόμενα ιδρύματα.

Συστάσεις

Εθνικό επίπεδο

Στις χώρες των συμμετεχόντων στο έργο, η φορολογία των μελών των συνεταιρισμών μαζί με τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης βρίσκονται σε ιστορικό υψηλό και αποθαρρύνουν τη συμμετοχή επιχειρηματιών της βάσης σε συνεταιριστικά προγράμματα. **Πρέπει να προταθεί μια σειρά μέτρων αντιμετώπισης**, που θα δημιουργήσουν θετικά κίνητρα για την ανάληψη δράσεων συνεργασίας.

Ταυτόχρονα, οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να παρέχουν επαρκείς πόρους για να παροτρύνουν τους νέους να προβούν στην ίδρυση συνεταιρισμών αλλά και για να διατηρήσουν τους ήδη υπάρχοντες συνεταιρισμούς. Υπάρχει επείγουσα ανάγκη για την ανάπτυξη του τομέα των συνεταιρισμών χρηματοδότησης προς όφελος της τοπικής παροχής υπηρεσιών χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης και της ενίσχυσης της δυναμικής των εξαγωγών.

Όλες οι εθνικές συνεταιριστικές οργανώσεις θα πρέπει να είναι σε θέση να δημιουργούν **εθνικά ταμεία συνεργασίας για την ανάπτυξη** όπως στη Γαλλία, την Ιταλία ή την Ισπανία, στα οποία κάθε συνεταιριστική επιχείρηση πρέπει να μεταφέρει ένα ποσοστό των καθαρών εσόδων τους. Αυτά τα κεφάλαια μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τη στήριξη της ανάπτυξης συνεταιρισμών και να υποστηρίξουν προγράμματα κατάρτισης ειδικά σχεδιασμένα για επαγγελματίες, οι οποίοι μπορούν να υποστηρίξουν τη χρηματοδότηση συνεταιριστικών επιχειρήσεων.

Ευρωπαϊκό επίπεδο

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, στο πλαίσιο του συνεχούς διαλόγου μεταξύ των συνεταιρισμών και της Επιτροπής, η τελευταία ενημερώνει τις ευρωπαϊκές και εθνικές συνεταιριστικές οργανώσεις σχετικά με τους διάφορους υφιστάμενους και επερχόμενους προγραμματιστές και εργαλεία χρηματοδότησης επιχειρήσεων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να διασφαλίσει ότι οι συνεταιρισμοί θα έχουν πρόσβαση σε όλους τους χρηματοδοτικούς μηχανισμούς και τα προγράμματα της ΕΕ. Καλύτερες πληροφορίες σχετικά με το μοντέλο της συνεταιριστικής επιχείρησης θα πρέπει να παρέχονται από τα ενδιαφερόμενα μέρη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στους ενδιαμέσους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς που εφαρμόζουν τα εν λόγω προγράμματα της ΕΕ, ώστε οι συνεταιρισμοί να μπορούν καλύτερα να αξιοποιήσουν αυτές τις δυνατότητες.

Η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Επενδύσεων (ΕΤΕ) πρέπει να ενθαρρύνουν τις τοπικές συνεταιριστικές τράπεζες να διαδραματίσουν όλο και μεγαλύτερο ρόλο ως χρηματοπιστωτικοί διαμεσολαβητές για τα προγράμματα της ΕΕ. Η διασφάλιση της πληθώρας των επιχειρηματικών μορφών θα πρέπει να αποτελέσει βασικό κριτήριο για την απονομή υποστήριξης στα προγράμματα αυτά.

Απαιτούνται μεταρρυθμίσεις της εθνικής συνεταιριστικής νομοθεσίας προκειμένου να δοθεί η δυνατότητα στα μη τραπεζικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να αναπτύξουν συνεταιρισμούς. Επιπλέον, τέτοιες μεταρρυθμίσεις θα πρέπει να ενθαρρύνουν την κεφαλαιοποίηση των συνεταιρισμών μέσω της εισφοράς σε συνεταιρισμούς χωρίς ή με περιορισμένα δικαιώματα ψήφου, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει το συγκεκριμένο σύστημα συνεταιριστικής διακυβέρνησης.

3.4 Προώθηση των Συνεταιρισμών

Δυστυχώς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν έδειξε ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την προώθηση του συνεταιριστικού κινήματος κατά την πρώτη περίοδο από την υπογραφή της Συνθήκης της Ρώμης. Πράγματι, τα θεσμικά όργανα έδωσαν προτεραιότητα στην εφαρμογή των κανόνων της συνθήκης που αφορούν στην ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων και υπηρεσιών από τη μια χώρα στην άλλη².

Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη εξέτασαν το νομικό καθεστώς που ισχύει για τις κεφαλαιουχικές

(2) Άρθρα της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 49, 56, 63 και 114 της ΣΛΕΕ για την εναρμόνιση της νομοθεσίας των εταιρειών. Οι συνεταιρισμοί είναι "εταιρείες" κατά την έννοια του άρθρου ΣΛΕΕ. 104

εταιρείες³ και υιοθετήθηκε⁴ σειρά εναρμονισμένων μέτρων για τις εταιρικές νομοθεσίες, που αφορούν την εθνική δημόσια εταιρεία περιορισμένης ευθύνης από μετοχές. Ο στόχος ήταν να διευκολυνθούν οι διακρατικές δραστηριότητες των κεφαλαιουχικών εταιρειών, έχοντας κατά νου ότι, τελικά, αναλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος των οικονομικών δραστηριοτήτων και είναι παγκοσμίως οι σημαντικότεροι εργοδότες. Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχουν πολλοί συνεταιρισμοί που έχουν διακρατικές δραστηριότητες και μέλη από περισσότερες από μία χώρες.

Ωστόσο, οι μεγάλες οργανώσεις γεωργικών και πιστωτικών συνεταιρισμών ζήτησαν από την Επιτροπή να προωθήσει εκείνα τα νομικά μέτρα που θα είναι κατάλληλα για τη διευκόλυνση των διεθνικών δραστηριοτήτων τους και, συνεπώς, για τη δημιουργία ίσων όρων ανταγωνισμού που θα τους επιτρέπουν να ανταγωνίζονται επί ίσοις όροις με τις τράπεζες, επιχειρήσεις στον τομέα των μεταποιημένων γεωργικών προϊόντων. Έτσι, το 1989, η Επιτροπή, υποστηριζόμενη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ενέκρινε μια σημαντική ανακοίνωση για την προώθηση των επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας⁵ και δημιούργησε ένα ειδικό τμήμα στις υπηρεσίες της για να αντιμετωπίσει τα διοικητικά και νομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι εταιρείες αλληλασφάλισης, των κερδοσκοπικών ενώσεων, των συνεταιρισμών και σε μεταγενέστερο στάδιο των ιδρυμάτων. Το 1993, η Επιτροπή υπέβαλε στο Συμβούλιο των Υπουργών τρεις προτάσεις (και στη συνέχεια μια τέταρτη) για την έγκριση κανονισμών που επιτρέπουν στις επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας να υιοθετήσουν την ευρωπαϊκή⁶ μορφή προκειμένου να μπορέσουν να δημιουργήσουν και να αναπτύξουν διακρατικές δραστηριότητες σε χώρες όπου το συνεταιριστικό κίνημα δεν είναι πολύ προηγμένη και δεν αναγνωρίζεται πλήρως ούτε υποστηρίζεται από ένα ευνοϊκό περιβάλλον. Από αυτές τις προτάσεις υιοθετήθηκε το 2003 μόνο η **Ευρωπαϊκή Συνεταιριστική Εταιρεία**, ενώ τα άλλα κείμενα αποσύρθηκαν από την Επιτροπή λόγω της έλλειψης προόδου στη νομοθετική διαδικασία. Αυτό οφειλόταν στο πολύ χαμηλό ενδιαφέρον που επέδειξε η πλειοψηφία των κρατών μελών σε τέτοια μέσα που θεωρούν ότι προωθούν επιχειρήσεις οι οποίες στην πραγματικότητα έχουν σπάνιες διακρατικές δραστηριότητες. **Εν κατακλείδι, 15 χρόνια αργότερα, μπορεί κανείς να πει ότι αυτό το όργανο δεν στέφθηκε με επιτυχία, καθώς μόνο 60 Ευρωπαίοι Συνεταιρισμοί έχουν δημιουργηθεί.**

Εν τω μεταξύ, το 2004, η Επιτροπή ενέκρινε μια ειδική ανακοίνωση για την προώθηση των συνεταιρισμών στην Ευρώπη⁷, ενός κειμένου ηπίου δικαίου, υπό την έννοια ότι οι διατάξεις του δεσμεύουν μόνο την Επιτροπή. Στην πραγματικότητα, το κείμενο αναγγέλλει την πολιτική της Επιτροπής στον τομέα αυτό και περιέχει ορισμένες συστάσεις που απευθύνονται σε κυβερνήσεις, οι οποίες όμως δεν είναι νομικά δεσμευτικές.

Σε αυτό το κείμενο και σε άλλα παρόμοια έγγραφα⁸, η Επιτροπή δηλώνει ότι δεν αξιοποιείται πλήρως το δυναμικό του συνεταιριστικού τύπου των επιχειρήσεων και ότι η εικόνα τους πρέπει να βελτιωθεί τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Ωστόσο, ο κύριος πολιτικός σκοπός του κειμένου ήταν, μετά τη διεύρυνση, να πεισθούν τα νέα κράτη μέλη, τα οποία μόλις εγκατέλειψαν τα σοσιαλιστικά καθεστώτα, ότι οι συνεταιρισμοί είναι τύποι εμπορικών επιχειρήσεων με τις ιδιαιτερότητές τους και όχι κολχόζ ή άλλα έμμεσα εφαρμοζόμενα μέσα που προσπαθούν να προχωρήσουν ξανά στην εθνικοποίηση των μέσων παραγωγής.

Η θέσπιση του ευρωπαϊκού κανονισμού συνεργασίας συνεπαγόταν ότι οι κυβερνήσεις υποχρεώθηκαν να λάβουν τα απαραίτητα νομικά μέτρα για την εφαρμογή του. Η Επιτροπή ήταν της άποψης ότι η έγκριση αυτού του κειμένου ήταν μια εξαιρετική ευκαιρία για τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερόμενους φορείς να αναλάβουν πρωτοβουλίες με στόχο τη βελτίωση της νομοθεσίας για τους συνεταιρισμούς και τη δημιουργία

(3) Η διασυνοριακή δραστηριότητα είναι το απαραίτητο στοιχείο για τη θέσπιση νομικών μέτρων (αρχή της επικουρικότητας)

(4) European Company plc, Μητρώο εταιρειών, κεφαλαιακές απαιτήσεις, συγχωνεύσεις εταιρειών, λογιστικές οδηγίες και έλεγχος από εξουσιοδοτημένους εμπειρογνώμονες κ.λπ.

(5) Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1989) Επιχειρήσεις στον τομέα της Οικονομίας και Κοινωνίας. Στην αγορά ελεύθερων συνόρων της Ευρώπης SEC (89) 2187, 18.12.1989

(6) Ο κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1435/2003 του Συμβουλίου, της 22ης Ιουλίου 2003, για το καταστατικό της ευρωπαϊκής συνεταιριστικής εταιρείας και την οδηγία 2003/72 / ΕΚ του Συμβουλίου της ίδιας ημερομηνίας, συμπληρώνει το καταστατικό και προβλέπει τη συμμετοχή των εργαζομένων διαδικασία λήψης αποφάσεων της εταιρείας τους Επίσημη Εφημερίδα L207 της 18/8/03

(7) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52004DC0018&from=EN>

(8) Πρωτοβουλία για τις κοινωνικές επιχειρήσεις http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy/enterprises_en

ευνοϊκότερου περιβάλλοντος για τη δημιουργία συνεταιρισμών. Έτσι, **ορισμένα κείμενα πολιτικής που εγκρίθηκαν πρόσφατα⁹ έδωσαν έμφαση στον σημαντικό ρόλο των συνεταιρισμών και, γενικά, των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας στη δημιουργία απασχόλησης και, ως εκ τούτου, στην προώθηση της οικονομίας.**

Συστάσεις

Θα πρέπει να δημιουργηθούν εκστρατείες ευαισθητοποίησης που να απαριθμούν τις ευκαιρίες και τα οφέλη της ένταξης στο συνεταιριστικό κίνημα. Οι περισσότεροι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι **υπάρχει ανάγκη για μεγαλύτερη δημοσιότητα των συνεταιρισμών στο πλαίσιο της κοινωνικής οικονομίας** εν γένει, διότι για τους περισσότερους από αυτούς, αν όχι για όλους, ήταν η πρώτη φορά που άκουσαν για τους συνεταιρισμούς ως μορφή κοινωνικής οικονομίας.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα επιλεγμένα θέματα αποτελούν αφετηρία για την ανάπτυξη μιας πιο προδραστικής Ατζέντας συνεργασίας. Για το λόγο αυτό, τόσο οι υπηρεσίες της Επιτροπής όσο και οι συνεταιριστικές ενώσεις θεωρούν ότι αυτή η μορφή διαλόγου μέσω μιας στοχευμένης ομάδας εργασίας θα καταστεί διαρκής, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι νέες προκλήσεις για τους συνεταιρισμούς. Επιπλέον, στο μέλλον θα εξεταστεί ο καλύτερος τρόπος ενσωμάτωσης των συνεταιρισμών στο έργο πολλών ομάδων και επιτροπών που διοικεί η Επιτροπή, όπως η Συνέλευση των ΜΜΕ, για να ακουστεί η συνεταιριστική φωνή. Άλλα θέματα όπως το γενικό ρυθμιστικό πλαίσιο, η νεολαία, το φύλο, οι συνεταιριστικές στατιστικές, οι εξαγορές εργαζομένων, οι κρατικές ενισχύσεις, οι δημόσιες συμβάσεις κ.λπ. είναι σημαντικά θέματα που σχετίζονται με τους συνεταιρισμούς που πρέπει να αντιμετωπιστούν στον συνεχιζόμενο διάλογο με την Κομισιόν (Ευρωπαϊκή Επιτροπή). Η παρούσα έκθεση παρέχει καθοδήγηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τους ενδιαφερόμενους φορείς σε επίπεδο ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο για την υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων για μεγαλύτερη αναπτυξιακή συνεργασία στην ΕΕ μέσω ειδικών πολιτικών και προγραμμάτων της ΕΕ. Βάσει αυτών των συστάσεων, η ομάδα εργασίας θα συνεργαστεί με εμπειρογνώμονες των συνεταιρισμών για την υλοποίηση αυτών των δράσεων σε στενή συνεργασία με σχετικές υπηρεσίες της ΕΕ.

(9) Ψήφισμα του Συμβουλίου <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13766-2015-INIT/en/pdf>

Η παρούσα έκθεση κατευθυντήριων γραμμών είναι το αποτέλεσμα του ευρωπαϊκού έργου COOPilot, το οποίο υλοποιείται από σύμπραξη 11 φορέων-εταίρων εγκατεστημένων σε 9 χώρες της ΕΕ, με την υποστήριξη της ΓΔ Εσωτερικής Αγοράς, Βιομηχανίας, Επιχειρηματικότητας και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, από τον Απρίλιο του 2017 έως τον Μάρτιο του 2018. Το έργο αποσκοπεί στην παροχή καινοτόμων λύσεων στην πρόκληση της απασχόλησης των νέων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την τόνωση του συνεταιριστικού επιχειρηματικού πνεύματος μέσω της εκπαίδευσης και της κατάρτισης.

*Επεξεργασία: ALDA - Ευρωπαϊκή Ένωση για την Τοπική Δημοκρατία- Γαλλία σε συνεργασία με:
Ευρωπαϊκό ίδρυμα think & do POUR LA SOLIDARITÉ - PLS - Βέλγιο (Συντονιστής έργου),
Ανδαλουσιανό Σχολείο Ίδρυμα Κοινωνικής Οικονομίας - Ισπανία,
Ίδρυμα Εθνικών Σχολικών Υπηρεσιών- Ιταλία,
Ομοσπονδία Συνεργασίας του Trentino - Ιταλία,
Εθνική σχολή πολιτικών σπουδών και δημόσιας διοίκησης - Ρουμανία,
Κέντρο Κοινωνικής Οικονομίας Πανεπιστήμιο της Λιέγης - Βέλγιο,
Ινστιτούτο Κοινωνικής Οικονομίας - Ελλάδα, Mladinska Zadruga Kreaktor,
Κοινωνική Εταιρεία - Σλοβενία,
Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Vratsa sdruzhenie – Βουλγαρία
και Αρχή Συνεταιριστικών Εταιρειών - Κύπρος.*

